

Margalida Comas Camps (1892-1972)

Joan March Noguera,

del Grup d'Investigació d'Història de la Salut (GIHS-UIB)

La doctora en ciències i pedagoga menorquina Margalida Comas Camps és la científica espanyola més important del primer terç del segle XX i una de les pedagogues més importants de la història de la pedagogia catalana i espanyola. Filla major del també pedagog mallorquí Gabriel Comas (1862-1942) lligat a la "Institución Libre de Enseñanza" i germana de tres mestres, Anna, Maria i Concepció i de l'antropòleg i pedagog Joan Comas (1900-1979) forma part d'un conjunt familiar que va contribuir de forma especialment positiva a la pedagogia dels Països Catalans. La seva carrera acadèmica està plena de matrícules d'honor i de números u en els seus exàmens de les distintes revalides i ingressos. Batxiller a l'Institut Balear i mestre per la Normal de Palma, revalidà el títol amb el de la "Escuela de Estudios Superiores de Magisterio de Madrid", lligada a la I.L.E.

Alumna del catedràtic de Ciències de la Universitat de Barcelona, el valencià i evolucionista Josep Fuset (1871-1952) a l'Institut Balear va rebre les seves ensenyances al Laboratori de Porto Pi, l'estiu de 1914, junt a Bartomeu Darder (1894-1944) i Emili Darder (1895-1937) i posteriorment a la Universitat de Barcelona. El seu primer treball professional fou a l'Escola Normal de Santander com a professora de Física, Química i Història Natural. Essent professora a Santander va obtenir una beca de la JAE per estudiar durant un curs a Londres als Bedford College for Women, Kings College i John Cass Technical Institute, on va estudiar ciències i pedagogia de les ciències.

Paral·lelament havia iniciat a la "Universidad Complutense" els estudis per a llicenciar-se en ciències. De Santander va passar a la Normal de Tarragona. Des de Tarragona va simultaniejar el seu treball professional amb l'acadèmic per llicenciar-se amb ciències

l'any 1925, la qual cosa li permeté investigar al laboratori de la càtedra de Josep Fuset a la Universitat de Barcelona. Un cop llicenciada va aconseguir, mitjançant la JAE, anar a París per fer les investigacions necessàries per a culminar la seva tesi doctoral. A París va treballar al "Laboratoire de l'Evolution des Êtres Organisés" que dirigia en Maurice Caullery (1868-1958) qui li va dirigir la seva tesi doctoral. i la va introduir en el món de la ciència francesa. Tant és així que els articles publicats per Margalida a París tota sola o amb Caullery els podem trobar citats al "Citation Index Expanded" a l'actualitat.

És doctorà l'any 1928 a Madrid amb una tesi titulada *Contribución al conocimiento de la biología del Chironomus humani y de su parásito Paramermis contorta*; el tribunal estava presidit per Odón de Buen, amb Cándido Bolívar com a secretari.

L'any 1929 va assistir a Ginebra al congrés de la World Federation of Education Associations i va conèixer de la mà del seu germà Joan, que estudiava pedagogia a l'Institut Jean-Jacques Rousseau i antropologia amb Eugène Pittard, tota la intel·lectualitat pedagògica de l'època.

En el mes de març de 1931 es va casar amb l'eminent fotògraf i pintor pollencí Guillem Bestard (1882-1969), lligat amb la família Comas des de molts anys enrere, mitjançant la seva vinculació a l'Institució Lliure d'Ensenyança de Pollença.

L'esdeveniment de la II República en el mes d'abril de 1931 i la seva amistat amb Bartomeu Darder li varen suposar un gran impuls a la seva carrera professional.

Així va ésser nomenada en el mes de juny directora de la Normal de Tarragona, en el mes de novembre professora de la Normal de la Generalitat de Catalunya a Barcelona i l'any 1932, vicedirectora.

La carrera de Margalida va culminar amb el nomenament en el mes d'octubre de l'any 1933 de professora de biologia infantil de la Secció de Pedagogia de la Universitat de Barcelona.

L'any 1932 va participar a proposta del Govern de la Generalitat al congrés pedagògic de Niça i l'any 1933 a un d'igual matèria a Dublín, també a proposta de la Generalitat.

L'any 1933 va coordinar i impartir un curs en el mes d'agost, en el si de la "Universidad Menéndez Pelayo" a Santander, titulat "Evolución y Herencia"

En iniciar-se la Guerra Civil va acostar-se a l'organització dels "Quakers" (Premi Nobel de la Pau, l'any 1947) a Catalunya per ajudar els infants desplaçats i en el mateix temps la Universitat de Barcelona la va enviar a Anglaterra per impartir conferències sobre les realitzacions en el camp de l'educació de la Generalitat i del Govern de la República, especialment de les "Misiones Pedagógicas". Això ho va fer al llarg del primer semestre de 1937.

En el mes de juny de 1937 va tornar a Barcelona i el mes de juliol va esser nomenada representant de la República al "Basque Children Committee" per cuidar de la salut i l'educació dels nins bascs desplaçats a Anglaterra com a resultat de la invasió del País Basc per les tropes franquistes i el bombardeig de Guernica. Obtingut el nomenament va tornar a Anglaterra en el mes de gener de 1938, amb llicència de la Universitat de Barcelona.

Va romandre a Anglaterra complint la seva missió amb els nins bascs fins al mes de setembre en què va tornar a Barcelona, per aclarir de nou la seva relació amb la Universitat de Barcelona i per participar en el tribunal d'una tesi doctoral. Al mateix temps va mantenir la seva col·laboració amb els "Quakers" en l'organització de l'evacuació d'infants republicans en direcció a França.

Després d'haver col·laborat amb la instal·lació dels refugiats republicans a França es va incorporar en el mes de març en el seu lloc al "Basque Children Committee", a Anglaterra.

Vençuda la República en el mes d'abril va romandre en el "Basque Children Committee" en nom dels "Quakers" fins al mes de març de 1942 en què va trobar un lloc de feina de professora de biologia de secundària en el "Dartington Hall School" a Totnes (una de les més famoses escoles experimentals d'Anglaterra) en el comtat de Devon.

Al llarg dels anys 40 la trobam com a republicana independent a totes les executives de les organitzacions republicanes a Anglaterra, participant molt activament mentre aquestes estigueren en actiu.

L'any 1947 va aconseguir que el seu home Guillem Bestard es reunís amb ella a Anglaterra després de més de deu anys de separació.

En el moment de començar la Guerra Civil (vacances d'estiu), Margalida es trobava a Madrid i Guillem, a Pollença, on es va refugiar la resta de la família Comas Camps (pare, mare, les tres germanes i els fills d'aquestes). L'any 1957 va viatjar a Mèxic per veure el seu germà Joan, professor d'antropologia a la "Universidad Nacional de México" i va impartir una conferència en el més prestigiós institut d'investigació de la Universitat, el "Seminario de problemas científicos y pedagógicos" que posteriorment es va publicar en el bolletí del seminari.

L'any 1959 es va jubilar i va romandre a Totnes fins a la fi dels seus dies en el mes d'agost de 1972.

Margalida Comas va publicar una dotzena de llibres pedagògics, profusament reeditats i reimpressos fins l'any 1968 per l'Editorial Losada i més de 40 articles científics i pedagògics.

Aquest petit resum de la biografia humana, científica i pedagògica de Margalida Comas posa de relleu l'excepcionalitat d'aquesta dona i justifica que la difusió de la seva biografia de republicana solidària i el reconeixement de la seva vàlua com a científica i pedagoga rebi el major dels suports per part de les autoritats acadèmiques i polítiques, així com per part de les organitzacions feministes i sindicals. □